

Komiljon HASHIMOV,
Sanobar NISHONOVA

PEDAGOGIKA TARIXI

II qism

Darslik

Oliy va oʻrta maxsus, kasb-hunar taʼlimi ilmiy-uslubiy va
oʻquv-uslubiy birlashmalari faoliyatini muvofiqlashtiruvchi
kengash tomonidan darslik sifatida chop etishga
tavsiya qilingan

Alisher Navoiy nomidagi
Oʻzbekiston Milliy kutubxonasi nashriyoti
Toshkent — 2005

Taqrizchilar:

Oynisa MUSURMONOVA, pedagogika fanlari doktori, professor.
Norboy ORTIQOV, pedagogika fanlari doktori, professor.

O'zbekiston Respublikasi mustaqillikka erishgandan so'ng asosiy e'tibor qadriyatlarga, an'analarga qaratilib, ta'lim-tarbiya masalasiga alohida e'tibor berila boshlandi. Bu o'zbek pedagogika tarixining yangi-yangi sahifalarining ochilishiga sabab bo'ldi.

Mazkur "Pedagogika tarixi" kitobi mustaqillik g'oyasi mafkurasi, ma'naviyati va tarbiyasi talablaridan kelib chiqib yozilgan ilk darslik bo'lib pedagogika tarixi kursini o'rganuvchi studentlar, soha mutaxassislariga mo'ljallangan.

H 71 Hashimov Komiljon.
Pedagogika tarixi: Darslik. Q2/K.Hashimov, S.Nishonova.
— T.:Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston Milliy kutubxonasi
nashriyoti. 2005.— 304 b.
I.Muallifdosh.

ББК 74.03 (5y)я7

© Alisher Navoiy nomidagi O'zbekiston
Milliy kutubxonasi nashriyoti, 2005-yil

MUNDARIJA

KIRISH	6
I BOB. ENG QADIMGI DAVRLARDAN MELODNING VII ASRIGACHA TA'LIM-TARBIYA VA PEDAGOGIK FIKR	11
Qadimgi xalq og'zaki ijodiyotida tarbiyaga oid fikrlar.....	11
«Ovisto» – eng qadimgi yozma ma'rifiy yodgorlik	20
Qadimgi turkiy xalqlar yodgorliklarida tarbiyaga doir fikrlar.....	31
II BOB. VII– XIV ASRLARDA MAKTAB, TARBIYA VA PEDAGOGIK FIKR TARAQQIYOTI	36
Islom dini g'oyalarining ta'lim-tarbiyaga ta'siri.	
Musulmon maktablarida ta'lim-tarbiya	36
Hadis ilmining paydo bo'lishi. Imom al-Buxoriy va Imom at-Termiziyning hadis ilmi rivojidadagi xizmatlari.	50
Imom Ismoil al-Buxoriy.....	52
Muhammad ibn Iso at-Termiziy.....	54
Hadislarning mazmuni va tarbiyaviy ahamiyati.....	55
So'fiylik ta'limoti.	62
Ahmad Yassaviy.....	65
Xoja Abduxoliq G'ijduvoniyl.....	67
Bahovuddin Naqshband.....	69
III BOB. SHARQ UYG'ONISH DAVRI VA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI	74
Sharq Uyg'onish davrida ilm-fan va madaniyat.....	74
Muhammad ibn Muso al-Xorazmiyning ilmiy merosi va uning didaktik qarashlari.....	77
Abu Nasr Forobiy.....	80
Abu Rayxon Beruniy.....	84
Abu Ali ibn Sino.....	90
IV BOB. SHARQ PEDAGOGIK TA'LIMOTIDA TA'LIMIY-AXLOQIY QARASHLAR	97
Ta'limiy-axloqiy qarashlarning paydo bo'lishi.....	97

Yusuf Xos Hojib.....	98
Yusuf Xos Hojibning «Qutadgʻu bilig» asarida yetuk insonni kamolotga yetkazish masalalari.....	101
Kaykovus: «Qobusnoma»	106
Ahmad Yugnakiy: «Hibat ul-haqoyiq».....	113
Muslihiddin Saʼdiy: «Guliston».	120

V BOB. XIV — XVI ASRLARDA TARBIYA, MAKTAB VA PEDAGOGIK FIKR..... 133

Sohibqiron Amir Temur.....	136
Muhammad Taragʻay Ulugʻbek.....	139
Zahiriddin Muhammad Bobur.....	147
Abdurahmon Jomiy.....	150
Alisher Navoiy.....	158
Husayin Voiz Koshifiy.....	168

VI BOB. XVII–XVIII ASRLAR VA XIX ASRNING BIRINCHI YARMIDA TAʼLIM-TARBIYA VA PEDAGOGIK FIKR..... 173

Buxoro, Xiva, Qoʻqon xonliklarida taʼlim-tarbiya, maktab, fan va madaniyat.	173
Jahon Otin Uvaysiy.....	175

VII BOB. XIX ASR IKKINCHI YARMI VA XX ASR BOSHLARIDA TURKISTON OʻLKASIDA TAʼLIM-TARBIYA VA PEDAGOGIK FIKR..... 179

Turkiston oʻlkasida diniy-islomiy tarbiya muassasalari va pedagogik fikr taraqqiyoti.....	180
Turkistonda chorizm maktab siyosatining boshlanishi.	
Rus-tuzem maktablari va matbuot.....	183
Rossiya xalqlari uchun hukumat maktablari.....	185
Turkistonda dastlab ochilgan rus maktablari.....	186
Turkistonda jadidchilik harakati va taʼlim-tarbiya.	190
Mahmudxoʻja Behbudiy.....	195
Munavvar qori Abdurashidxon oʻgʻli.....	200
Isʼhoqxon Ibrat.....	202
Saidahmad Siddiqiy.....	208
Abduqodir Shakuriy.....	210
Abdulla Avloniy.....	213
Abdurauf Fitrat.....	223

Abdurauf Fitratning ta'lim-tarbiya haqidagi qarashlari.....	226
Abdurauf Fitratning axloqiy qarashlarining o'ziga xosligi.....	230
Hamza Hakimzoda Niyoziy.....	232

VIII BOB. 1917–1990-YILLARI TA'LIM-TARBIYA, MAORIF VA PEDAGOGIK FIKR..... 236

O'zbekistonda 1917–1924-yillarda maktab va maorif.....	236
Turkistonda milliy davlat chegaralanishi o'tkazilganidan so'ng xalq ta'limi va pedagogik fikr (1924 –1941)	238
Ikkinchi jahon urushi va urushdan keyingi yillarda O'zbekistonda xalq maorifi va pedagogika.....	240
Siddiq Rajabov.....	244
XX asrning 70 – 80-yillarida O'zbekistonda xalq ta'limi.....	247

IX BOB. MUSTAQIL O'ZBEKISTONDA TA'LIM VA PEDAGOGIK FIKR TARAQQIYOTI..... 250

Mustaqillik va ta'lim tizimida islohotlar.....	250
O'zbekiston Respublikasida ta'lim tizimi.....	252

X BOB. JAHON PEDAGOGIKA FANI VA RIVOJLANISH TARIXI..... 255

Qadimgi Yunoniston va Rim davrlarida ta'lim-tarbiya.....	255
Qadimgi Yunonistonda pedagogik nazariyalarning tug'ilishi.....	258
G'arbiy Yevropada maktab, maorif hamda pedagogik fikrlar taraqqiyoti.....	263
Yan Amos Komenskiy.....	269
Johann Genrix Pestalotsi.....	275
Konstantin Dmitrievich Ushinskiy.....	281

XI BOB. RIVOJLANGAN XORIJIY DAVLATLARDA TA'LIM TIZIMI..... 287

Amerika qo'shma shtatlarida ta'lim tizimi.....	287
Yaponiyada ta'lim tizimi.....	289
Janubiy Koreyada ta'lim tizimi.....	290
Frantsiyada ta'lim tizimi.....	292
Germaniyada ta'lim tizimi.....	294
Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati.....	298